

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет
Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана з науково-педагогічної та
навчальної роботи
Тарас ПШЕНИЧНИЙ

2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історичне краєзнавство

для студентів

галузь знань **03 Гуманітарні науки**
спеціальність **032 Історія та археологія**
освітній рівень **перший (бакалаврський)**
освітня програма **Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм**

вид дисципліни

обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2023/2024
Семестр	7
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладач: Гончаров Олександр Петрович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2023

Розробник: Гончаров Олександр Петрович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри етнології та краєзнавства

_____ (Валерій КАПЕЛЮШНИЙ)

Протокол № 14 від « 21 » 06 2023 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від « 25 » 06 2023 року № 10

Голова науково-методичної комісії _____ (Наталія ТЕРЕС)

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів системного уявлення про особливості та закономірності історичного розвитку регіонів України, їх історико-культурну спадщину, розвиток краєзнавчого руху.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* основні періоди історії України, події і дати.
2. *Вміти* опрацьовувати наукову літературу, зокрема з історії регіонів України.
3. *Володіти елементарними навичками* джерельної критики, історичного аналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Ознайомлення з науково-методологічними основами загального та історичного краєзнавства, з методикою краєзнавчого дослідження населеного пункту. Історія краєзнавчих досліджень та краєзнавчого руху в Україні, історичний розвиток та історико-культурна спадщина регіонів України, історія та сучасний стан пам'яткознавчої та пам'яткоохоронної роботи в Україні. Ознайомлення з історико-краєзнавчою діяльністю музеїв, бібліотек та навчальних закладів. У процесі вивчення курсу студенти набувають навичок методики краєзнавчих досліджень.

4. Завдання (навчальні цілі): формування цілісної системи знань про науково-методологічні засади історичного краєзнавства, історію та історико-культурну спадщину країв України. У результаті вивчення курсу студенти повинні *засвоїти* основи науково-краєзнавчої роботи, основні події і дати з історії розвитку та досліджень регіонів, *вміти* опрацьовувати комплекс джерел з історії краю та аналізувати процеси історичного розвитку країв України, застосовувати на практиці знання, отримані в процесі навчання.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко- вій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	<i>Знати</i> основні періоди становлення та розвитку краєзнавства в Україні.	<i>лекція, самостійна робота</i>	<i>контрольна робота ЗМ І (тест)</i>	5%
1.2	<i>Знати</i> методичні засади історико-краєзнавчих досліджень.	<i>лекція, самостійна робота</i>	<i>індивідуальне завдання (реферат)</i>	10%
1.3	<i>Знати</i> основні етапи історико-краєзнавчих досліджень в регіонах України, визначних дослідників, наукові установи та товариства, які здійснювали ці дослідження.	<i>лекція, семінар, самостійна робота</i>	<i>усне опитування</i>	15%
1.4	<i>Знати</i> етапи розвитку історико-заповідної справи, історико-культурні заповідники та	<i>лекція, семінар, самостійна робота</i>	<i>усне опитування</i>	15%

	визначні па'ятки регіонів України.				
1.5	Знати історію та сучасний стан пам'яткознавчої та пам'яткоохоронної роботи в Україні.	Лекція, робота	самостійна	контрольна робота ЗМ 2 (тест)	5%
2.1	Вміти здійснити самостійне історико-краєзнавче дослідження певної території (населеного пункту), використовуючи відповідні методи досліджень.	Лекція, робота	самостійна	індивідуальне завдання (реферат)	10%
2.2	Вміти аналізувати процеси історичного розвитку регіонів України.	лекція, самостійна робота	семинар,	підсумкова контрольна робота (екзамен)	20%
2.3	Вміти встановлювати причинно-наслідковий зв'язок в окремих подіях історії краю.			підсумкова контрольна робота (екзамен)	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	2.1	2.2.	2.3.
Програмні результати навчання (назва)								
ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний період або проблему (в тому числі з краєзнавства, історико-культурного туризму та екскурсійної справи).	+		+	+	+			
ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.		+			+	+		
ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.					+			
ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.						+		

<p>ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.</p>	+	+	+	+	+		+	+
--	---	---	---	---	---	--	---	---

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.1. – 5 балів/ 2 бали*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.5. – 5 балів/ 2 бали.
3. Індивідуальне завдання 1: РН 1.2. – 10 балів/ 6 балів.
4. Індивідуальне завдання 2: РН 2.1. – 10 балів/ 6 балів.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 1): РН 1.3, 1.4, 2.2 – 15 балів/ 12 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 2): РН 1.3, 1.4, 2.2. – 15 балів/ 12 балів.
7. Підсумкова контрольна робота Р.Н. 2.2, 2.3. – 40 балів/ 15 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – екзамен;
- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів.
- Оцінюються такі результати навчання студента: вміння аналізувати процеси історичного розвитку регіонів України, встановлювати причинно-наслідковий зв'язок в окремих подіях історії краю.
- форма проведення екзамену – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані за модульні контрольні роботи (у формі тестування); бали, отримані за виконання індивідуальних завдань; бали, отримані за роботу на семінарських заняттях, а також бали, які отримані за підсумкову контрольну роботу.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 – 4, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 5 – 10.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування, реферати) і підсумкове оцінювання (екзамен).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (екзамен) – максимум 40 балів).

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою.

Змістовий модуль 1 Становлення та науково-методологічні засади краєзнавства			Змістовий модуль 2 Краєзнавчий рух в Україні: історія і сучасність			Підсумковий контрольна робота / залік
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			
Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	
10 (максимум)	15 (максимум)	5 (максимум)	10 (максимум)	15 (максимум)	5 максимум	

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять, оцінювання індивідуальних завдань (реферат), модульних контрольних робіт, підсумкової контрольної роботи.

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати від 1 до 5 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 2 бали;
- логіка викладення 1 бал;
- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Виконані індивідуальні завдання (реферат) студент подає викладачеві не пізніше ніж за два тижні до проведення модульного контролю з відповідного Змістового модулю, зокрема, **Індивідуальне завдання 1** (орієнтовно до 15 жовтня) і **Індивідуальне завдання 2** (орієнтовно до 25 листопада).

Критерії оцінки **Індивідуального завдання 1 (реферат):**

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 9-10 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми 7-8 балів;
- тема розкрита неповно 5-6 балів;
- реферат суто компілятивного рівня 3-4 бали;
- розкритий лише окремий аспект 1-2 бали.

Теми рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті (орієнтовно перша декада вересня).

Критерії оцінки **Індивідуального завдання 2 (реферат):**

1. глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 9-10 балів;
2. обґрунтоване розкриття проблеми 7-8 балів;
3. тема розкрита неповністю, обмежена джерельна база та обґрунтування 5-6 балів;
4. робота переважно компілятивного рівня 3-4 бали;
5. розкритий лише один окремий аспект теми 1-2 бали.

Тематику рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті модулю (орієнтовно перша декада вересня).

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи (МК)**, зокрема, **Контрольна робота ЗМ1** (остання декада жовтня) і **Контрольна робота ЗМ2** (перша декада грудня).

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 10 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких

оцінюється в 0,5 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 5 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

Екзаменаційний білет містить 4 завдання, кожне з яких оцінюється в 10 балів.

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	10 балів;
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	9 балів;
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу	8 балів;
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	6-7 балів;
Відповідь фрагментарна, відображені лише окремі аспекти проблеми	4-5 балів;
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі	2-3 балів;
Відповідь містить значні помилки елементарного рівня	1 бал.

Бали, які отримані студентом на екзамені, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи, реферати).

Умовою допуску до підсумкової контрольної роботи (екзамену) є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (*критично-розрахунковий мінімум*). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт та виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. **Рекомендований мінімум** для допуску до підсумкової контрольної роботи (екзамену) – **36 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) / екзамен	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	<i>36</i>	<i>24</i>	<i>60</i>
Максимум	60	40	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Студент, який набрав суму балів **не менше** встановленого мінімуму залікових балів (60) має право, за погодженням з викладачем, не виконувати підсумкову контрольну роботу. У випадку, коли студент має бажання збільшити кількість балів (але не більше ніж до 100) він складає екзамен.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

Назва теми	Кількість годин				
	Загальна кількість годин	Лекції	Семінари	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Становлення та науково-методологічні засади краєзнавства					
Тема 1. Вступ. Інституціоналізація та науково-методологічні основи краєзнавства	9	4		-	5
Тема 2. Об'єктно-предметна сфера та теоретико-методологічні основи історичного краєзнавства. Джерела історичного краєзнавства	14	4		-	10
Тема 3. Початок наукових краєзнавчих досліджень та становлення краєзнавчого руху (II пол. XVIII – початок XX ст.)	7	2		-	5
Тема 4. Історія, визначні пам'ятки та наукові дослідження регіонів (Правобережна та Лівобережна Україна)	17		7	-	10
<i>Індивідуальна робота 1</i>	10	-	-	-	10
<i>Підсумковий модульний контроль</i>	1		1		
Всього з модуля	58	10	8	-	40
Змістовий модуль 2. Краєзнавчий рух в Україні: історія і сучасність					
Тема 5. З історії краєзнавчого руху в Україні (XX – поч. XXI ст.)	9	4			5
Тема 6. Історія та сучасний стан пам'яткознавчої та пам'яткоохоронної роботи в Україні. Етапи розвитку історико-заповідної справи	9	4	-	-	5
Тема 7. Краєзнавча діяльність музеїв та бібліотек	7	2	-	-	5
Тема 8. Історичне краєзнавство в системі освіти	7	2	-	-	5
Тема 9. Краєзнавство і туризм	2	2	-	-	-
Тема 10. Історія, визначні пам'ятки та наукові дослідження регіонів (Західна, Східна та Південна Україна)	17		7	-	10
<i>Індивідуальна робота 2</i>	10	-	-	-	10
<i>Підсумковий модульний контроль</i>	1		1		
Всього з модуля	62	14	8	-	40
Всього за семестр	120	24	16	-	80

Загальний обсяг **120 год.**
в тому числі:

Лекції – 24 год.
Семінари – 16 год.
Самостійна робота - 80 год.

9. Рекомендована література:

Основна:

1. Верменич Я.В. Локальна історія як науковий напрям: традиції й інновації. – К., 2012. – С.71 – 134.
2. Гончаров О. Краєзнавство історичне // Історія в термінах і поняттях: Навч. посіб. / За загал. ред. Орлової Т.В. – Вишгород, 2014. – С. 339 – 340.
3. Горбик В., Денисенко Г. Охорона та збереження пам'яток історії та культури в Україні: історичний аспект // Історичний журнал. – 2004. – № 5; № 10 – 11; № 12.
4. Дем'янчук Г.С., Дем'янчук В.Г., Дем'янчук А.Г. Українське краєзнавство: сторінки історії. – К., 2006.
5. Історико-культурні заповідники України: довідкове вид. – К., 2007.
6. Основи краєзнавства: підруч. для студ. закладів вищ. освіти / НАН України, Національна спілка краєзнавців України; за ред. О. П. Реєнта; вид. 2-ге, доп. – Київ, 2021.
7. Прокопчук В.С. Шкільне краєзнавство. Навчальний посібник. – К., 2011.
8. Попович С. Туристичне краєзнавство: генеза, методологія, завдання. – Краєзнавство. – 2015. – №3-4. – С. 111 – 123.
9. Реєнт О. Краєзнавство в Україні: історичні традиції і стратегія розвитку. – К., 2019.
10. Тронько П.Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття. – К., 2000.

Додаткова:

- 1.Баженов Л.В. Історичне краєзнавство Правобережної України ХІХ – на поч. ХХ ст.: Становлення. Історіографія. Бібліографія. – Хмельницький, 1995.
- 2.Войтенко В.Теорія і практика шкільного краєзнавства // Краєзнавство. – 2000. –№1 – 2. – С.195 – 201.
- 3.Гальчак С.Д. Краєзнавство Східного Поділля. – Вінниця, 2005.
- 4.Год Б., Лобурець В. Історико-краєзнавчі дослідження на Полтавщині в ХХ ст. // Краєзнавство. – 1999. – №1 – 4.– С.95 – 102.
- 5.Гончаров О. Науковий потенціал краєзнавства: ретроспективний погляд, сучасний стан та шляхи підвищення ефективності // Краєзнавство. – 2015. – № 1-2. – С.129 – 143.
6. Жупанський Я., Круль В. Про об'єкт і предмет вивчення національного краєзнавства // Краєзнавство, 1994. – № 1 – 2.
7. Денисенко Г. Підготовка зводу пам'яток історії та культури України: наукові напрацювання та перспективи // Краєзнавство. – 2012. – № 3. – С. 118 – 125.
8. Івченко А. Вся Україна. – К., 2006.
9. Історичне джерелознавство: Підручник / Я. Калакура та ін. – К., 2002.
10. Історичне краєзнавство. Навч. посібник. – Ч. 1. – Львів, 2006, Ч. 2. – Львів, 2011.
11. Коваленко О. Головні етапи розвитку історичного краєзнавства на Чернігово-Сіверщині // Краєзнавство.– 2000.– С.39 – 45.
- 12.Краєзнавча діяльність бібліотек. Методичний посібник. – К., 2002.
13. Макарчук С.А. Історико-етнографічні райони України: навч. посіб. – Львів, 2012.
- 14.Маньковська Р. Краєзнавчі музеї в Україні: історія і сучасність // Краєзнавство. – 2000. – №1 – 2. – С.153 –159.
15. Прокопчук В. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність. – К.,1995.
16. Северинов В.Ф., Вечерський В.В. Історико-культурні заповідники України (Етапи розвитку заповідної справи) // Туристичні ресурси України. – К., 1996. – С.82 – 87.
17. Тронько П.Т. Національна спілка краєзнавців України: сторінки історії. – К., 2010.

18. Тронько П., Прокопчук В. Український комітет краєзнавства: історія становлення й наслідки діяльності // Краєзнавство. – 2010. – № 1 – 2. – С.76 – 95.
19. Шевченко Л. Краєзнавча діяльність Тимчасової комісії для розгляду давніх актів у другій половині ХІХ ст. // Краєзнавство. – 2000. – №1 – 2. – С.20 – 25.
20. Ярмошик І.І. Волинь в історико-краєзнавчих дослідженнях ХІХ – ХХ століть. – Житомир, 2006.